

ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТИРІВ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Наталія ДЯЧУК

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

Процес становлення учня як зрілої особистості включає в себе не лише формування мислення, уваги та його пізнавальних умінь, чи засвоєння ним навчального матеріалу. Навчальний процес покликаний сформувати в учнів ціннісні орієнтири, сприяти формуванню стійкої системи цінностей, яка виступатиме основою для становлення його як особистості та в майбутньому як кваліфікованого фахівця. Емоційно-ціннісний компонент є важливим елементом змісту навчання іноземних мов, оскільки вивчення іноземної мови передбачає знайомство учнів із соціокультурним матеріалом, що не лише збагачує когнітивну сферу учня, а й сприяє формуванню ціннісних установок.

Пріоритетним у галузі освіти є навчання, у процесі якого формуються уміння і навички учнів. Вивчаючи іноземну мову, учень вчиться спілкуватися нею в усній та письмовій формах. Проте не менш важливим під час вивчення іноземної мови є розвиток особистості учня, що проявляється в емоційно-ціннісному та діяльнісному аспекті відносин з оточуючими [4, с. 46]. Тому процес оволодіння іноземною мовою повинен бути спрямований на формування умінь і навичок іншомовного спілкування разом із розвитком емоційно-ціннісної сфери учня.

Формування ціннісних орієнтирів пов'язане з принципами демократизації, гуманізації та гуманітаризації, що дозволить зорієнтувати учнів на становлення власної системи цінностей та сприятиме вихованню толерантного ставлення до думок, поглядів та цінностей інших людей, в тому числі й представників культури, мову якої вони вивчають.

Під цінностями розуміють систему специфічних утворень у структурі свідомості людини, котрі є ідеальними зразками поведінки у суспільстві та орієнтирами діяльності людини [5, с. 100]. Необхідність формування ціннісних орієнтирів зумовлена тим, що така система орієнтирів регулює поведінку людини протягом її життя, виступає джерелом мотивації та спонукає до діяльності.

Процес вивчення іноземної мови є складним та багатограним процесом, що включає в себе формування лексичних, граматичних умінь і навичок, формування аудитивної та соціокультурної компетентності тощо. При цьому значна увага повинна приділятися формуванню соціокультурних навичок та умінь, оскільки надмірний акцент та прагматичному аспекті навчання іноземної мови може призвести до нехтування розвитком особистісних якостей школярів. Такі навички у уміння є важливими не лише для досягнення успіху в навчальному процесі, а й для ефективного спілкування з представниками рідної культури та культури народу, мову якого вони вивчають [3, с. 74].

Навчання іноземної мови на основі соціокультурного матеріалу дозволяє ознайомити школярів із особливостями культури, життя народу, мова якого вивчається та його системою цінностей. Така інформація сприяє когнітивному розвитку учнів та впливає на їхню емоційно-ціннісну сферу. Таким чином, вивчаючи іноземну мову, учень мимоволі формує власне ставлення до прочитаної чи побаченої інформації та оцінює її. Формування іншомовної компетентності тісно пов'язане з емоційним сприйняттям матеріалу, що, у свою чергу, виконує регулятивну та емоційну функції [6], спонукає учнів до мисленнєвої діяльності та сприяє їхньому особистісному розвитку, формуючи певні ціннісні установки. Водночас, варто підкреслити необхідність поєднання емоційного розвитку учнів із належною методичною та дидактичною організацією навчального процесу. Належна організація процесу навчання іноземної мови дозволить зробити його прогнозованим, надасть йому системності та виховного характеру, що підвищить його ефективність.

Формування іншомовних навичок та цінностей учнів є взаємопов'язаними процесами. На заняттях з іноземної мови учні знайомляться з культурою та звичаями інших народів, що створює основу для включення аксіологічного компонента у зміст навчання іноземних мов. Цінності, розвиток яких здійснюється у процесі навчання мають пізнавальний та регулятивно-цільовий характер. Вони усвідомлюються школярами як норми та моделі поведінки і мають зворотній вплив на інші сфери їхнього життя, включаючи особистісне спілкування та майбутню професійну діяльність [4, с. 48-49].

Однією з умов успішного формування іншомовних навичок аудіювання та читання є використання аутентичних матеріалів. Водночас, це допомагає школярам зрозуміти цінності народу, мову якого вони вивчають, спонукає до аналізу й порівняння цих цінностей із цінностями власного народу, що активізує когнітивну діяльність та дозволяє підвищити мотивацію до вивчення іноземної мови. Отже, врахування та формування ціннісних орієнтирів під час навчання іноземної мови позитивним чином впливає на формування іншомовної комунікативної компетентності, яка є основою оволодіння іноземною мовою.

Аналізуючи зміст навчання іноземної мови, В. Буренко та В. Редько виокремлюють низку вимог, яким повинен відповідати навчальний процес. Серед них вони зазначають:

- 1) формування соціокультурної компетентності школярів шляхом використання відповідних ілюстративних та текстових матеріалів та виховання толерантного відношення до звичаїв, культури та способу життя представників країни, мова якої вивчається;
- 2) культурологічне спрямування навчального процесу, яке включає моделювання комунікативних ситуацій на основі діалогу культур;
- 3) особистісна орієнтованість навчальних матеріалів;
- 4) виконання учнями проблемних завдань та завдань творчого характеру, які сприяють формуванню іншомовних умінь і навичок, розвитку творчого мислення та заохочують до переосмислення власного досвіду, формування власної системи цінностей;
- 5) інтегроване забезпечення досягнення виховної, розвиваючої, освітньої та практичної цілей навчання [2].

Аналізуючи такий підхід до навчання іноземної мови, можна відзначити його зорієнтованість на формування цінностей особистісного розвитку та гуманістичного світогляду, коли найвищою цінністю є людина, її всебічний розвиток та захист її прав і свобод.

Процес формування ціннісних орієнтирів є елементом навчання іноземної мови у школі й вони перебувають у тісному взаємозв'язку. Функціонування ціннісного компоненту у змісті навчання іноземної мови ґрунтується на використанні аутентичних матеріалів. Це дає змогу учневі ближче познайомитися з культурою, особливостями життєдіяльності та світоглядом представників країни, мову якої він вивчає та одночасно сприяє формуванню його власної системи цінностей та світоглядних орієнтирів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бех І.Д. Виховання особистості: У 2 кн. Кн. 1: Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади: Навч.-метод. Видання / І.Д. Бех. К.: Либідь, 2003. 280 с.
2. Буренко В., Редько В. Стратегічні напрями розвитку сучасної шкільної іншомовної освіти. // Іноземні мови в сучасній школі. 2012. № 4. С. 28-33.
3. Гальскова Н.Д. Современная методика обучения иностранным языкам: Пособие для учителя. 2-е изд., перераб. и доп. М.: АРКТИ, 2003. 192 с.
4. Пасічник О.С., Пасічник О.О. Дидактичне обґрунтування емоційно-ціннісного компонента змісту навчання іноземних мов. // Український педагогічний журнал. 2019. №1. С. 45-56.
5. Слостенин В.А. Введение в педагогическую аксиологию: учеб. пособие для студ. /В.А. Слостенин, Г.И. Чижакова. М.: Академия, 2003. 192 с.

6. Тихомиров О. К. Эмоциональная регуляция мыслительной деятельности. // Вопросы психологии. 1980. № 5. С. 23-31.

ЦІННІСНІ ІКТ-ОРІЄНТИРИ ШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ТА МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ВДОСКОНАЛЕННЯ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ

Марія ЗАМОРОЗ

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

Дослідженню ролі ціннісної свідомості в цілісному просторі культури, місця теорії цінності в сучасній філософії, її теоретичного та практичного значення на сучасному етапі розвитку вітчизняної та світової культури присвятили свої роботи Г. Вижлецов, А. Гулига, М. Каган, І. Нарський, Л. Столович. На сучасному етапі розвитку педагогічної науки ґрунтовно досліджено особливості та закономірності процесу формування цінностей учнів та студентів І. Бех, Є. Бондаревська, М. Боришевський, О. Вишневський, П. Ігнатенко, З. Карпенко, О. Олексюк, О. Сухомлинська, Г. Шевченко та інші.

Поняття «цінність» є неоднозначною та багаторівневою. Ціннісну систему особистості І. Бех трактує як складний регулятор людської життєдіяльності, котрий відображає у своїй структурній організації і змісті особливості об'єктивної дійсності, що охоплює і зовнішній для людини світ, і власне людину в усіх її об'єктивних характеристиках [1, с. 15].

У філософському енциклопедичному словнику поняття – «цінність» визначається як належне та бажане, на відміну від реального, дійсного. Зокрема зазначено, що цінності належать до психічних об'єктів – їх джерелом є наші бажання, інтереси, почуття, ставлення. Цінності, з точки зору Е. Фромма, упорядковують дійсність, вносять у неї осмислені оцінні моменти, співвідносяться не з істиною, а з уявленнями про ідеал, бажане, нормативне. Актуальним у розгляді цього аспекту проблеми є й та особливість, що для підліткового віку характерним є визнання більшості цінностей, властивих культурному оточенню підлітків [2, с. 218]

М. Каган зазначає, що цінність – це внутрішній, емоційно освоєний суб'єктом орієнтир діяльності людини, а тому цінність сприймається ним як його власна духовна інтенція. Роль цінностей у суспільному й культурному житті, на думку М. Кагана, двовимірна, вона виявляється у суб'єктно-об'єктних та міжсуб'єктних відносинах. Цінності скеровують, орієнтують, регулюють стосунки людей, тому сприятливе середовище для засвоєння цінностей є важливим [3, с. 164].

У філософському енциклопедичному словнику В. Лісовий здійснює поділ цінностей на індивідуальні, колективні та універсальні. Універсальні, або вселюдські цінності, за висновком автора, – це ті, що прийняті різними народами, культурами, націями, цивілізаціями; колективні – це цінності певного суспільства, нації, цивілізації, самобутньої культури [5, с. 707 – 708].

Результати теоретичного аналізу застосованих підходів, концепцій, напрямів здійснення освітнього процесу дають змогу підсумувати, що сформованість ціннісних орієнтирів здобувачів знань стає особливо важливою психолого-педагогічною проблемою не лише в загальноосвітньому просторі держави, але й у різноманітному та різнопрофільному просторі просторі.

Кардинальні позитивні зміни в шкільній освіті, яких очікує суспільство, окрім змін у державній політиці передбачають окреслення *базових цінностей* нової української школи [4]. Подальший розвиток, яких утверджує соціально і особистісно значущий сенс здобуття освіти, побудови такої системи цінностей, яка слугує основою навчання, виховання і розвитку дітей на всіх етапах шкільної освіти, стає мотивом і регулятором пізнавальної діяльності здобувачів знань, визначає ставлення до себе, інших людей, суспільства,